

فرهنگ عقاید و مذاهب اسلامی

جلد ششم

شیعه‌شناسی

نگارش:

علیرضا سبجانی

انتشارات مؤسسه‌ی امام صادق علیه السلام

سبحانی - علیرضا، ۱۳۵۳ -
فرهنگ عقاید و مذاهب اسلامی: بحث‌های آیت الله العظمی سبحانی / نگارش علیرضا سبحانی -
قم: مؤسسه امام صادق علیه السلام، ۱۳۹۰
ج ۶

ISBN: ۹۷۸-۹۶۴-۳۵۷-۴۸۶-۴

کتابنامه به صورت زیر نویس.
این کتاب ترجمه و برگرفته از کتاب بحوث فی الملل والنحل آیت الله العظمی جعفر سبحانی است.
۱. اسلام - فرقه‌ها. ۲. شیعه امامیه - عقاید.
۳. شیعه - تاریخ الف. سبحانی تبریزی، جعفر، ۱۳۰۸ - ب. مؤسسه امام صادق علیه السلام. ج. عنوان دیگر شیعه‌شناسی.
۱۳۹۰ ۲۵۳۹/ف BP ۲۹۷/۴۱۷۲

اسم کتاب: فرهنگ عقاید و مذاهب اسلامی / ج ۶
نگارش: علیرضا سبحانی
چاپخانه: مؤسسه امام صادق علیه السلام
ناشر: مؤسسه امام صادق علیه السلام
تاریخ: ۱۳۹۰
تعداد صفحات: ۶۶۰
چاپ: اول
تعداد: ۱۰۰۰
صفحه آرای: مؤسسه امام صادق علیه السلام - محسن بطاط

مسلسل چاپ اول ۳۸۰

مسلسل انتشار ۶۶۱

مرکز پخش

قم میدان شهدا، انتشارات توحید

تلفن: ۷۷۴۵۴۵۷؛ ۰۹۱۲۱۵۱۹۲۷۱

<http://www.imamsadiq.org>

www.shia.ir

www.tohid.ir

فهرست مطالب

۲۷	پیش‌گفتار
۲۷	شیعه در گذرگاه تاریخ
۲۸	مقدمه
۳۱	شیعه در لغت
۳۱	شیعه در اصطلاح

فصل نخست

اوضاع اجتماعی در زمان رحلت پیامبر ﷺ

۳۵	اوضاع اجتماعی زمان رحلت پیامبر ﷺ
۳۵	خطر سه جانبه
۳۸	راه نخست
۳۹	راه دوم
۴۰	راه سوم

فصل دوم

وظایف و شئون جانشین پیامبر ﷺ

۴۴	حوادث تو ظهور
----	---------------

- ۴۴ مشکل «عول»
- ۴۵ مسلمانان و صیانت دین از انحراف
- ۴۸ شیوه جانشینی در اندیشه مردم عصر رسالت

فصل سوم

داوری‌های قرآن و سنت پیامبر در شیوه تعیین خلیفه

- ۵۲ ۱. حدیث «بدء الدعوة»
- ۵۳ ۲. حدیث منزلت
- ۵۵ ۳. حدیث غدیر
- ۵۷ هدف از اجتماع در آن سرزمین چه بود؟
- ۵۹ پاسخ دو شبهه

فصل چهارم

داوری‌های قرآن و سنت پیامبر درباره ولایت علی علیه السلام

- ۶۰ مرجعیت فکری و علمی اهل بیت علیهم السلام
- ۶۰ ۱. حدیث ثقلین
- ۶۱ ۲. حدیث سفینه
- ۶۲ ۳. حدیث دوازده خلیفه
- ۶۵ آیه ولایت
- ۶۸ پاسخ یک سؤال
- ۶۹ شبهه افکنی فخر رازی
- ۷۱ پاسخ:

قرائن دیگر	۷۴
شبهه دوم	۷۶
پاسخ	۷۶

فصل پنجم

چرا ولایت علی علیه السلام تحقق نپذیرفت؟

۱. مقاومت در برابر داوری های پیامبر	۷۹
۲. مخالفت در جنگ بدر	۷۹
۳. مخالفت در جنگ احد	۸۰
۴. مخالفت با صلح حدیبیه	۸۱
۵. مخالفت با اعزام لشکر اسامه به سرزمین روم	۸۲
۶. مخالفت با نگارش نامه	۸۳
تصرف در آموزه های اسلام	۸۴
۱. تصرف در اذان صبح	۸۴
۲. محروم کردن دختر پیامبر از میراث	۸۵
۳. قطع سهم «ذوی القربی»	۸۶
۴. قطع سهم «المؤلفه قلوبهم»	۸۷

فصل ششم

فرضیه های بی پایه در باره پیدایش تشیع

شیعه در زبان مورخان	۹۲
پیشگامان تشیع	۹۵
پیدایش تشیع	۹۷

۱. تشیع، زائیده اجتماع سقیفه! ۹۷
۲. تشیع و عبدالله بن سبا ۱۰۰
۳. ایرانی بودن تشیع ۱۰۵
- شهادت برخی از خاورشناسان بر ضد این اندیشه ۱۰۸
- وراثی بودن خلافت ۱۱۰
- بررسی جغرافیای انسانی ایران پس از اسلام ۱۱۱
۴. شیعه زائیده جنگ جمل ۱۱۴
- نقد نظریه ولهاوزن ۱۱۵
۵. تشیع زائیده جنگ صفین ۱۱۵

فصل هفتم

شیوه گزینش جانشین در دو مکتب

- تفسیر دو آیه مربوط به شوری ۱۲۴
- سخن در آیه دوم ۱۲۵
- خلافت خلفا، و مسأله شورا ۱۲۷
- بررسی این بخش از تاریخ ۱۲۹
- کیفیت گزینش خلفا در تاریخ ۱۳۰
- سرگذشت سقیفه ۱۳۱
- گزینش خلیفه دوم ۱۳۴
- شیوه روی کار آمدن خلیفه سوم ۱۳۵

فصل هشتم

سکوت بیست و پنج ساله چرا؟

۱. احقاق حق امام در شرایط گوناگون ۱۳۸
۲. چرا از قدرت بهره نگرفت ۱۴۳
- پذیرش خلافت پس از ۲۵ سال محرومیت ۱۴۸

فصل نهم

دشواری‌های سهمگین در خلافت امیرمؤمنان

- پیمان شکنان ۱۵۳
- واکنش عائشه به بیعت مردم با امام علیه السلام ۱۵۴
- نبرد با قاسطین (ستمگران) ۱۵۸
- نبرد با مارقین (شورشیان) ۱۶۰
- وقایع پس از نهروان ۱۶۲

فصل دهم

وضع رقت بار شیعیان در دوران امویان و عباسیان

- نامه حسین بن علی علیه السلام به معاویه ۱۶۸
- بخشنامه معاویه به کارگزاران ۱۷۲
- بخشنامه دوم ۱۷۳
- بخشنامه سوم ۱۷۴

فصل یازدهم

اصول عقاید شیعه

۱. نامه امام هشتم علیه السلام به مأمون ۱۸۰
۲. عبدالعظیم حسنی و عرضه عقاید بر امام هادی علیه السلام ۱۸۳
- رساله صدوق (۳۰۶-۳۸۱) ۱۸۵
- امالی صدوق ۱۸۷
- جمل العلم والعمل ۱۸۷
- البيان عن جمل اعتقاد أهل الايمان ۱۸۸
- العقائد الجعفریه ۱۸۸
- هدف از اشاره به این رساله ها چیست؟ ۱۸۹
- تفاوت های بنیادی عقاید امامیه با مکتب های معتزله و اشاعره ۱۹۰
۱. اختلاف در معنی شفاعت ۱۹۱
۲. حکم مرتکب کبیره ۱۹۲
۳. بهشت و دوزخ ۱۹۲
۴. امر به معروف و نهی از منکر ۱۹۲
۵. إحباط ۱۹۳
۶. شرع و عقل ۱۹۳
۷. پذیرش توبه ۱۹۳
۸. پیامبران و فرشتگان ۱۹۴
۹. جبر و تفویض ۱۹۴
۱۰. نیاز انسان به وحی در آغاز تکلیف ۱۹۴
- مقایسه امامیه با اشاعره ۱۹۵

۱. صفات ذاتی خدا عین ذات اوست ۱۹۵
۲. صفات خبریه ۱۹۶
۳. انسان پدید آرنده فعل خود است ۱۹۶
۴. قدرت گاهی جلوتر و گاهی همراه فعل است ۱۹۷
۵. خدا برتر از رؤیت است ۱۹۷
۶. کلام خدا فعل اوست ۱۹۸
۷. حسن و قبح، عقلی است ۱۹۸

فصل دوازدهم

۱. گزینش رهبر، از جانب خدا پس از رحلت پیامبر ۲۰۱
- واقعیت امامت در دو مکتب ۲۰۲
- شرط عدالت در امام ۲۰۴
- عصمت امام ۲۰۵
- دلیل نخست: آیه تطهیر ۲۰۶
- دلیل دوم: امام علی علیه السلام محور حق ۲۰۷
- دلیل سوم: حدیث ثقلین ۲۰۷
- دلیل چهارم: اطاعت مطلق از «اولو الأمر» ۲۰۸
- دلیل پنجم: امامت از آن طاغیان نیست ۲۰۹
- مقصود از ظالمان محروم؟ ۲۱۴
- پاسخ به یک سؤال ۲۱۵
- نتیجه بحث ۲۱۸
۲. امام منتظر ۲۱۹

۲۲۵	۳. تقیه
۲۲۵	مفهوم تقیه و تقابل آن با نفاق
۲۲۶	تفاوت تقیه با نفاق
۲۲۷	هدف از تقیه
۲۲۹	دلایل تقیه در قرآن مجید
۲۲۹	آیه نخست
۲۳۱	آیه دوم
۲۳۳	آیه سوم
۲۳۴	آیه چهارم
۲۳۶	تقیه مسلمان از همتای خود
۲۴۰	تقیه یک امر شخصی است
۲۴۱	تقیه حرام
۲۴۱	۱. جایی که اساس در خطر باشد
۲۴۳	۲. جایی که مایه خونریزی گردد
۲۴۳	نتایج بررسی
۲۴۵	۴. اعتقاد به «بدا»
۲۴۷	۱. علم پیشین خدا به حوادث
۲۵۰	۲. خلقت و آفرینش پیوسته
۲۵۲	تغییر سرنوشت با عمل در روایات
۲۵۳	۱. اثر صدقه
۲۵۳	۲. اثر استغفار
۲۵۳	۳. اثر دعا

۲۵۶		بدا در مقام اثبات
۲۵۶		۱. لوح محفوظ
۲۵۷		۲. لوح محو و اثبات
۲۵۸		۱. بدا در ذبح اسماعیل
۲۵۹		۲. سرگذشت یونس پیامبر
۲۶۱		۳. میعاد سی شبۀ حضرت موسی
۲۶۳		بدای اثباتی در روایات
۲۶۷		نکات مورد توجه
۲۷۱		۵. رجعت در کتاب و سنت
۲۷۳		دلیل رجعت از قرآن
۲۷۵		پاسخ به یک رشته پرسشها
۲۷۷		۶. ازدواج موقت (متعہ)
۲۷۷		ازدواج موقت چیست؟
۲۷۹		قرآن و عقد موقت
۲۸۴		پاسخ به یک رشته پرسشها
۲۸۴		۱. «فاء نتیجه» در «فما استمتعتم به...»
۲۸۵		۲. هدف از ازدواج، تشکیل خانواده است
۲۸۷		۳. عقد موقت داخل در آیه نیست
۲۸۸		۴. هدف در متعه، دفع شهوت است
۲۸۹		۵. آیه منسوخ است!
۲۹۳		۷. مسح بر پاها در وضو
۲۹۹		امامان معصوم علیهم السلام

- ۳۰۰ تلاش‌هایی برای اثبات وجوب غسل
- ۳۰۴ ۸. عدالت همه صحابه
- ۳۰۹ نقطهٔ اختلاف میان دو گروه
- ۳۱۱ داوری قرآن دربارهٔ صحابه
- ۳۱۵ سرپوش نهادن بر تاریخ قطعی
- ۳۱۶ ۱. معاویه بن ابی سفیان
- ۳۱۷ ۲. عمرو عاص
- ۳۱۸ ۳. مروان بن حکم
- ۳۱۸ ۴. ولید بن عقیله
- ۳۲۰ ۹. خاتمیت پیامبر اسلام ﷺ و مصحف فاطمه علیها السلام
- ۳۲۱ کتاب امام علی علیهما السلام و املائی رسول خدا ﷺ
- ۳۳۰ مصحف فاطمه علیها السلام
- ۳۳۳ «محدث» در اسلام
- ۳۳۴ فاطمه «محدثه» است
- ۳۳۵ ۱۰. دوازده امام
- ۳۴۳ تأویل‌های ناروا
- ۳۴۸ امیر مؤمنان علی علیهما السلام
- ۳۵۰ نبرد با ناکثین
- ۳۵۱ نبرد با قاسطین
- ۳۵۲ نبرد با مارقین
- ۳۵۴ فاطمه زهرا علیها السلام دخت گرامی پیامبر اسلام ﷺ
- ۳۵۷ میلاد فاطمه علیها السلام

۳۵۹	 صورت جهیزه دختر پیامبر
۳۶۱	 مراسم عروسی
۳۶۳	 چهره فاطمه در قرآن
۳۶۴	 ۱. آیه تطهیر
۳۶۵	 ۲. آیه مباحله
۳۶۶	 ۳. آیه مودت
۳۶۶	 ۴. آیه اطعام
۳۶۷	 ۵. آیه کوثر
۳۶۹	 زهرا اُسوه و الگو
۳۷۲	 زهرا با فضیلت ترین زنان جهان است
۳۷۲	 شهادت زهرا علیها السلام
۳۷۴	 امام حسن علیه السلام
۳۷۵	 امام مجتبی علیه السلام و جبهه های جنگ
۳۸۱	 متن پیمان صلح
۳۸۴	 امام حسین علیه السلام
۳۸۶	 علل و موجبات قیام امام حسین علیه السلام
۳۹۰	 قیام آگاهانه
۳۹۴	 حسین بن علی علیه السلام و قیام آگاهانه
۳۹۴	 ۱. سخنرانی امام هنگام اخذ بیعت برای یزید
۳۹۵	 ۲. نامه امام به معاویه
۳۹۵	 ۳. سخنرانی امام در سرزمین منی
۳۹۷	 نتایج قیام حسین بن علی علیه السلام

- الف. رسوا ساختن هیأت حاکمه ۳۹۷
- ب. انقلابها و شورشها ۳۹۸
- ج. پی ریزی مکتب شهادت ۳۹۹
- امام زین العابدین علیه السلام ۴۰۰
- امام سجاد و خطابه مسجد شام ۴۰۲
- دعا و نیایش ۴۰۶
- امام باقر علیه السلام ۴۰۸
- امام صادق علیه السلام ۴۱۴
- انگیزه های قیام ۴۱۸
- امام صادق علیه السلام و دانشگاه بزرگ جعفری ۴۲۰
- امام کاظم علیه السلام ۴۲۲
- امام رضا علیه السلام ۴۲۸
- دو مسئله مهم در زندگی امام علیه السلام ۴۳۰
- امام چرا ولا یتعهدی را پذیرفت؟ ۴۳۲
- شهادت امام به دست مأمون ۴۳۳
- امام جواد علیه السلام ۴۳۴
- سیاست شوم مأمون ۴۳۷
- امام هادی علیه السلام ۴۴۱
- ویژگی های این دوره از خلافت ۴۴۳
- سیاست حاکم بر عصر امام هادی علیه السلام ۴۴۶
- امام حسن عسکری علیه السلام ۴۵۱
- حضرت مهدی علیه السلام ۴۵۴

۴۵۶		خصوصیات حضرت مهدی علیه السلام
۴۵۷		صلح و صفا به جای خونریزی
۴۵۹		قرآن و آینده جامعه‌ها
۴۵۹		الف. وارثان زمین صالحانند
۴۶۱		ب. استقرار آیین خدا و گسترش امنیت در جهان
۴۶۲		ج. گسترش اسلام در سراسر جهان
۴۶۳		د. پیروزی پیامبران
۴۶۴		هـ. در مبارزه حق و باطل، حق پیروز است
۴۶۵		و. کمک‌های غیبی در سرانجام جامعه‌ها
۴۶۷		سرانجام جامعه‌ها از نظر احادیث اسلامی
۴۶۷		۱. تکامل عقول و خردها
۴۶۷		۲. تکامل صنایع
۴۶۸		۳. جهانیان در پوشش اسلام درمی‌آیند
۴۶۹		۴. تکامل اخلاقی
۴۶۹		۵. ترمیم خرابی‌ها
۴۷۱		فواید وجود امام زمان علیه السلام یا نقش انتظار در بازسازی جامعه اسلامی
۴۷۱		سابقه و تاریخچه بحث
۴۷۲		تشریح سؤال
۴۷۴		۱. فواید گوناگون امام زمان برای امت اسلامی
۴۷۴		۲. پاسداری آیین خدا
۴۷۶		۳. تربیت یک گروه ضربتی آگاه
۴۷۷		۴. نفوذ معنوی و نا آگاه

۵. ترسیم هدف آفرینش ۴۸۰
- حجت‌های مخفی و پنهان خدا در قرآن و نهج البلاغه ۴۸۳
۱. معلم موسی به نام «خضر» معرفی شده است ۴۸۴
۲. حضرت موسی چهل روز از دیدگان پنهان و غایب بود ۴۸۹
۳. یونس زندانی ۴۹۰
۴. مهان نبوت و وقت تبلیغ حضرت مسیح، فاصله زمانی وجود داشت ۴۹۱
۱۱. سهم شیعه در پی ریزی تمدن اسلامی ۴۹۲
- شیعه و ادبیات عرب ۴۹۵
۱. ابوالأسود دُثلی ۴۹۶
۲. عطاء بن ابی الأسود ۴۹۸
۳. ابوجعفر محمد بن الحسن بن ابی ساره ۴۹۸
۴. حران بن أعین ۴۹۹
۵. ابو عثمان مازنی ۴۹۹
۶. ابن السکیت ۴۹۹
۷. ابن حمدون ۵۰۰
۸. ابواسحاق نحوی ۵۰۱
۹. قتیبه نحوی ۵۰۱
۱۰. ابراهیم بن ابی البلاد ۵۰۱
۱۱. محمد بن سلمه یشکری ۵۰۱
۱۲. ابو عبدالله نحوی ۵۰۲
۱۳. ابوالقاسم تنوخی ۵۰۲

۵۰۳	شیعه و علم صرف
۵۰۴	شیعه و علم لغت
۵۰۴	۱. خلیل بن أحمد فراهیدی
۵۰۵	۲. ابان بن تغلب
۵۰۶	۳. ابن حمدون ندیم
۵۰۶	۴. ابوبکر محمد بن حسن بن درید آزدی
۵۰۶	۵. صاحب بن عبّاد
۵۰۷	شیعه و علم عروض
۵۰۷	۱. خلیل بن احمد فراهیدی
۵۰۷	۲. صاحب بن عبّاد
۵۰۹	شیعه و هنرهای شعری
۵۱۰	۱. قیس بن سعد بن عبّاده
۵۱۰	۲. کمیت بن زید
۵۱۱	۳. سید حمیری (م ۱۷۳)
۵۱۱	۴. دعبل خزاعی (م ۲۴۶)
۵۱۲	۵. ابو فراس حمدانی (۳۲۰-۳۵۷هـ)
۵۱۲	الف. ابن حجاج بغدادی (م ۳۲۱)
۵۱۲	ب. شریف رضی (۳۵۷-۴۰۶)
۵۱۳	ج. شریف مرتضی (۳۵۵-۴۳۶)
۵۱۳	د. مهیار دیلمی (م ۴۴۸)
۵۱۴	شیعه و دانش تفسیر
۵۱۴	الف. غریب القرآن

۵۱۶	ب. مجازات قرآن
۵۱۷	رشته‌های مختلف تفسیر
۵۱۸	تفسیر موضوعی
۵۲۱	شیعه و علم حدیث
۵۲۳	کوشش پیوسته شیعه برای نگارش حدیث
۵۲۴	طبقه نخست
۵۲۵	طبقه دوم
۵۲۶	طبقه سوم
۵۲۸	شیعه و فقه اسلامی
۵۳۰	فقیهان شیعه در قرن چهارم
۵۳۱	فقیهان شیعه در قرن پنجم
۵۳۳	شیعه و دانش اصول فقه
۵۳۷	شیعه و سیره و تاریخ‌نگاری
۵۳۸	۱. محمد بن إسحاق بن یسار
۵۳۸	۲. عبیدالله بن ابی رافع
۵۳۹	۳. جابر بن یزید جعفی
۵۳۹	۴. ابان بن عثمان کوفی
۵۳۹	۵. ابومخنف لوط بن یحیی ازدی
۵۳۹	۶. نصر بن مزاحم منقری
۵۴۰	۷. هشام بن محمد بن سائب کلبی (م ۲۰۶)
۵۴۰	شیعه و علم رجال
۵۴۳	شیعه و علوم عقلی

۵۴۶	متکلمان شیعه در قرن دوم
۵۴۶	۱. زرارة بن أعین
۵۴۶	۲. محمد بن علی بن نعمان معروف به مؤمن الطاق
۵۴۷	۳. هشام بن حکم
۵۴۹	۴. قیس الماصر
۵۴۹	۵. عیسی بن روضه
۵۵۰	۶. ابومالک ضحاک حضرمی
۵۵۰	۷. علی بن حسن بن محمد طائی معروف به طاطری
۵۵۱	۸. حسن بن علی بن یقطین بن موسی
۵۵۱	۹. حدید بن حکیم مکنی به ابی علی ازدی مدائنی
۵۵۱	۱۰. فضال بن حسن بن فضال
۵۵۲	متکلمان شیعه در قرن سوم
۵۵۲	۱. فضل بن شاذان
۵۵۳	۲. حکم بن هشام بن حکم
۵۵۳	۳. داود بن اسد بن أعفر
۵۵۴	۴. محمد بن عبدالله بن مملک اصفهانی
۵۵۴	۵. ثبیت بن محمد
۵۵۴	۶. اسماعیل بن محمد بن اسماعیل بن هلال مخزومی
۵۵۵	۷. محمد بن هارون
۵۵۵	۸. ابراهیم بن سلیمان بن ابی داحه المزنی
۵۵۵	۹. شگال
۵۵۶	۱۰. حسین بن اشکیب

۱۱. عبدالرحمن بن احمد بن جبرویه ۵۵۶
۱۲. علی بن منصور ۵۵۷
۱۳. علی بن اسماعیل بن شعیب بن میثم ۵۵۷
- متکلمان شیعه در قرن چهارم ۵۵۸
۱. حسن بن علی بن ابی عقیل ۵۵۸
۲. اسماعیل بن ابی سهل بن نوبخت ۵۵۸
۳. حسین بن علی بن بابویه ۵۵۸
۴. محمد بن بشر الحمدونی ۵۵۹
۵. ابو محمد یحیی العلوی ۵۵۹
۶. ابن قبه رازی ۵۶۰
۷. ابوالحسن ناشی (۲۷۱-۳۶۵) ۵۶۰
۸. حسن بن موسی ۵۶۱
۹. شیخ مفید ۵۶۱
- مشاهیر فلاسفه از قرن چهارم ۵۶۵
۱. فارابی (۲۶۰-۳۳۹هـ) ۵۶۵
۲. ابوعلی سینا (۳۷۰-۴۲۸هـ) ۵۶۶
۳. نصیرالدین طوسی (۵۹۷-۶۷۲هـ) ۵۶۷
۴. کمال الدین میثم بحرانی (۶۳۶-۶۹۹) ۵۶۷
۵. علامه حلی (۶۴۸-۷۲۶) ۵۶۸
۶. قطب الدین رازی (م ۷۶۶) ۵۶۸
۷. فاضل مقداد (م ۸۰۸) ۵۶۸
۸. بهاء الدین عاملی (۹۵۳-۱۰۳۰) ۵۶۸

۵۶۸	۹. سید محمد باقر معروف به داماد
۵۶۹	۱۰. صدرالمتألهین (۹۷۱-۱۰۵۰)
۵۷۰	شیعه و علوم طبیعی و ریاضی
۵۷۳	شیعه و دانش جغرافیا
۵۷۳	۱. یعقوبی مؤلف کتاب «البلدان»
۵۷۴	۲. ابوالحسن مسعودی مؤلف «مروج الذهب»
۵۷۵	۱۲. کشور و شهرهای شیعه نشین
۵۷۶	حجاز زادگاه شیعه
۵۷۸	شکاف در صفوف بیعت کنندگان
۵۷۹	شیعه در عراق
۵۸۲	شیعه در یمن
۵۸۳	مذهب فقهی زید بن علی در یمن
۵۸۴	شیعه در سوریه و لبنان
۵۸۵	علمای بزرگ برخاسته از جبل عامل
۵۸۵	۱. محمد بن مکی (۷۸۶-۷۳۴) معروف به شهید اول
۵۸۵	۲. زین الدین بن علی جبعی (۹۶۶-۹۱۱) معروف به شهید ثانی
۵۸۷	شیعه در مصر
۵۸۹	تشیع در ایران
۵۸۹	گرایش ایرانیان به اسلام
۵۹۰	علت گرایش ایرانیان به اهل بیت (علیهم السلام)
۵۹۴	دو تحلیل بی پایه در گرایش ایرانیان به تشیع
۵۹۶	حکومت‌های شیعه

- ۵۹۷ دانشگاه‌های شیعه
- ۵۹۷ مدینه منوره
- ۵۹۸ کوفه و دانشگاه بزرگ آن
- ۵۹۹ دانشگاه قم و ری
- ۶۰۱ دانشگاه بغداد
- ۶۰۲ دانشگاه نجف اشرف
- ۶۰۳ دانشگاه حله
- ۶۰۴ محقق حلی
- ۶۰۴ علامه حلی
- ۶۰۵ فخر المحققین
- ۶۰۵ جامع ازهر
- ۶۰۶ مراکز علمی شیعه در شام
- ۶۰۷ مراکز علمی دیگر شیعه
- ۶۰۸ آمار شیعه
- ۶۰۹ ۱۳. منابع و مصادر کلامی و فقهی شیعه
- ۶۱۴ بخش پایانی
- ۶۱۴ تذکراتی «روش شناسانه» به نویسندگان
- ۶۱۴ در زمینه تاریخ و عقاید شیعه
- فهرست
- ۶۲۳ فهرست منابع و مآخذ
- ۶۳۶ فهرست اعلام
- ۶۵۴ فهرست فرق و مذاهب و قبائل
- ۶۵۷ فهرست اماکن

پیش‌گفتار

شیعه در گذرگاه تاریخ

انقلاب اسلامی ایران بر اساس آموزه‌های قرآن مجید سنت پیامبر ﷺ و خاندان پاک او پی‌ریزی شد و پس از قرن‌ها، حکومتی به نام حکومت الهی و مردمی تأسیس گردید و قانون اساسی با رعایت کلیه اصول اسلامی نوشته شد و ثابت گشت که اسلام می‌تواند حتی در قرن بیستم حکومتی بر اساس آموزه‌های دینی که پاسخگوی تمام نیازها باشد، تشکیل دهد و کوچک‌ترین مشکلی فرا راه آن نباشد.

تأسیس چنین حکومتی، دشمنان قسم خورده غربی را سخت به وحشت انداخت که مبدا انقلاب اسلامی الگویی برای دیگر کشورهای اسلامی بشود و در نتیجه، دست آنان از یغماگری ثروت‌های مسلمانان کوتاه گردد. روی این اساس از طرق مختلف، برای متزلزل ساختن این بنای استوار دست به کار شدند که تلاش‌های آنان بر همگان آشکار گشت.

جنگ تحمیلی هشت ساله، تحریم‌های اقتصادی، تبلیغات ماهواره‌ای و ترور شخصیت‌ها، اندکی از این برنامه‌های ناجوانمردانه دشمنان این نظام است. از آنجا که در این حکومت، آموزه‌های شیعی پایه چنین انقلابی بوده است، قلم‌های مسموم مخالفان را به قیمت گزاف خریده‌اند و رسانه‌های فراوانی را به

کار گرفته‌اند و به طرق مختلف شبهه‌افکنی می‌کنند تا ایمان جوانان این مرز و بوم را متزلزل سازند. از این جهت می‌بینیم شبکه‌های ماهواره‌ای متعدد شب و روز بر ضد تشیع سخن می‌گویند.

از این جهت نگارنده احساس کرد تا آنجا که فرصت هست اساس تشیع را با بیان روشن، و دور از پیچیده‌گویی مطرح کند تا عملاً پاسخی به شبهه‌پراکنی این رساله‌ها باشد.

تشیع بر خلاف دیگر مذاهب، ساخته و پرداخته نزاع‌های کلامی نیست بلکه همان اسلام راستین است که پیامبر گرامی صلی الله علیه و آله از طریق وحی برای مردم آورده است، تو گویی تشیع و اسلام دو روی از یک سکه است. یک طرف آن اسلام، طرف دیگر آن تشیع و کوچکترین تفاوتی با هم ندارند. مجموع آموزه‌های اسلام به رهبری عترت پس از رسول خدا، همان تشیع است.

بررسی تاریخ تشیع به روشنی ثابت می‌کند که بذر تشیع در عصر رسول خدا پاشیده شده است زیرا پیامبر گرامی درباره وصی خود امیر مؤمنان علیه السلام سخنانی می‌فرمود که مایه جذب گروهی به وی شده‌اند، همین سبب شد گروهی در عصر رسول خدا به نام شیعه علی شناخته شدند. او در رویداد «یوم الدار» که در آغاز بعثت رخ داد علی را خلیفه و جانشین خود معرفی کرد. و در غزوه تبوک تمام مناصب خود را درباره علی متحقق دید جز منصب نبوت و اخذ وحی و فرمود: «أما ترضى أن تكون منى بمنزلة هارون من موسى»^(۱) و همچنین درباره علم علی و قضاوت علی سخن می‌گفت و در سال دهم در روز غدیر او را به عنوان شایسته‌ترین فرد برای رهبری معرفی کرد.

۱. مدرک این حدیث را در آینده خواهید خواند.

همه این معرفی و جهات دیگر سبب گرایش گروهی به امام شدند و پس از رحلت پیامبر وفادار او گشتند در حالی که بقیه مذاهب و نحله‌ها ساخته و پرداخته امور سیاسی و یا درگیری‌های کلامی است.

غیر از تشیع، دیگر مذاهب زاده کشمکش‌های سیاسی است. مثلاً تسنن در سقیفه و محکمه (خوارج) در جنگ نهروان و پس از آن دو، گروه‌های مرجئه و یا معتزله و یا اشعری همگی زائیده رویدادهای سیاسی و یا بحث‌های کلامی می‌باشند بنابراین سؤال از این که تشیع کی پدید آمده یک پاسخ بیش ندارد و آن این که روزی که اسلام پدید آمده است.

شما این بحث‌ها را به صورت مبسوط و مستدل در این کتاب می‌خوانید و همگی برگرفتند از گستره «بحوث فی الملل والنحل» تألیف آیه الله والد - دام ظلّه - می‌باشد و پنج جلد آن قبلاً به نام دانشنامه «فرهنگ عقاید و مذاهب اسلامی» منتشر شده است و اکنون جلد ششم آن به وسیله اینجانب منتشر می‌شود، امید است که به نگارش دو جلد دیگر موفق گردم تا بدین وسیله یک دانشنامه کامل تحت عنوان «فرهنگ عقاید اسلامی» تقدیم خوانندگان گردد.

از خداوند منان خواهانم که ما را به راه راست هدایت نموده و در آن راه استوار سازد تا فکر و خامه ما در خدمت رضای خدا باشد.

قم - مؤسسه امام صادق (ع)

علیرضا سبحانی

۸۹/۱۲/۲۰